

Bibliografie

1. Chivu, Marius, *Ochi de urs și alte povestiri*, Editura Polirom, București, 2016.
2. Manolescu, Nicolae, *Sadoveanu sau Utopia cărții*, Editura Eminescu, București, 1976.
3. Sadoveanu, Mihail, *Cincizeci de povestiri*, Editura Minerva, București, 1984.

EFECTUL MANDELA ÎN ROMANUL LUI GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Victoria BARAGA, dr., conf. univ.

Summary

By 2013, the internet explodes by talking about a phenomenon in psychology, which has been called the Mandela Effect. At a 2010 conference, writer Fiona Broome refers to a paranormal phenomenon that marks a group of people who remember the same facts that historical reality denies. The researcher invokes the case of South African President Nelson Mandela as a convincing illustration of the peculiar phenomenon and labels him the Mandela Effect. This phenomenon signals not only a distorted retention of reality, not just a false memory, but a false collective memory, a manifestation of the collective psyche. The Mandela effect sounds nice, but comes to nominate and somehow justify mass depersonalization.

An artistic illustration of collective confusion we find in the novel A century of Solitude written by Gabriel García Márquez. In Colombian writer's creation along with other pathological hypostases of the brain such as memory loss, déjà vu feeling, circular memories, etc., false memory is also written.

We can see with stupor that the human brain can be reformatted, collective memory can be written. We find that the Mandela effect extends to all areas of human activity: religious beliefs, ethical-moral, artistic, scientific, etc.

Savanții actuali ne fascinează prin halucinantul spectru de descoperiri și invenții, prin șirul de teorii și concepte. Nu știi de ce să

te uimești mai întâi: efectul fluturului, teoria haosului, teoria supercorzilor, teoria glonțului magic, teoria piramidelor, efectul placebo, efectul galactic, efectul doppler, efectul de halo etc.

Prin 2013 internetul exploda discutând în jurul unui fenomen din psihologie, care a căpătat denumirea de *Efectul Mandela sau Teoria universurilor paralele*. Etimologia acestui concept ține de o realitate istorică cunoscută. Cei care au trăit în perioada sovietică își vor aminti de numele revoluționarului sud-african Nelson Mandela. O bună parte au rămas la ideea că prin anii 80 ar fi murit în închisoare, fiind condamnat pe motiv politic. Mare a fost uimirea multora ca, mai apoi, după zeci de ani, să afle nu doar că n-a murit, ci și că în perioada între 1994 și 1999, a deținut funcția de președinte al Africii de Sud.

În cadrul unei conferințe din 2010, scriitoarea Fiona Broome se referă la un fenomen paranormal, de care sunt marcați un grup de oameni ce își amintesc identic niște fapte, pe care realitatea istorică le neagă. Cercetătoarea invocă cazul liderului sud-african drept ilustrare convingătoare a ciudatului fenomen și îl etichetează *Efectul Mandela*. La acest moment fostul președinte mai era în viață și moare trei ani mai târziu, în 2013, la vârsta de 95 de ani, la ale cărui funeralii prezintă un discurs președintele american Barack Obama.

Deschizând un blogger cu tematică paranormală, Fiona Broome adăunează o colecție de cazuri similare, care stârnesc curiozitatea savanților. Astfel, *Efectul Mandela* este considerat un fenomen în care un grup de oameni reține un fapt sau un eveniment altfel decât a avut loc în realitate. Iubitorii de SF au preluat cu entuziasm această idee și au dezvoltat-o în direcția lumilor alternative, care s-ar afla în vecinătatea noastră, similară realității noastre. Deci, universul nu e unic, ci multiplu.

Fenomenul dat semnalează nu doar o reținere denaturată a realității, nu doar o memorie falsă, ci o memorie colectivă falsă, o manifestare a psihicului colectiv. Întrebarea-i cum de a ajuns un grup de oameni să creadă cu adevărat într-o aparență? Cum a izbutit

aparența să convingă o tagmă de oameni în lucruri inexistente? Prin ce măiestrie și prin ce cunoștințe despre psihicul uman, a reușit minciuna să se infiltreze în fișierele creierului și să nu vrea să iasă de acolo? Și nu doar într-un singur creier, ci în mai multe simultan?

Expresia *Efectul Mandela* sună frumos, dar vine să nominalizeze și oarecum să justifice depersonalizarea în masă. Există o întreagă teorie despre zvonuri și efectele acestora. *Efectul Mandela*, deci, este o gogoasă bine pregătită și infiltrată sistematic și metodic la nivel social. Așa-numitul fenomen vizează o încercare de control și manipulare mentală din partea organelor de guvernământ.

Deși abia în 2010, teoretizat, fenomenul reformatării memoriei este vechi. Îl întâlnim în texte istorice, literare, artistice. Este conștientizat, în deosebi, în secolul al XX-lea. Îl întâlnim în asemenea lucrări precum *Inimă de câine* de Mihail Afanasievici Bulgakov, *O zi mai lungă decât veacul* de Cinghiz Aitmatov etc. Însă o ilustrare artistică a confuziei colective o regăsim în romanul scriitorului columbian Gabriel García Márquez, *Un veac de singurătate*.

Gabriel García Márquez nu doar că se înscrie în tagma scriitorilor latino-americani ce cultivă variatele aspecte ale transrealului, ci este unul dintre exponenții de frunte ai *realismului magic*, pe care îl îmbogățește prin categoria fabulosului. În creația sa, în special în epocalul roman *Un veac de singurătate* putem distinge un *fabulos dimensional*, ce constituie o hiperbolă a măsurării; un *fabulos instrumental*, în care obiectele capătă viață și se declanșează puterile magice; dar și un *fabulos epistemic*, dispus să scoată în evidență unele aspecte nebanuite ale potențialului de cunoaștere al omului. În acest sens, putem afirma că García Márquez abordează tema amplitudinii și varietății posibilităților creierului uman.

Exponenții neamului Buendía se disting prin explorarea specifică a posibilităților cognitive. Posedă o percepere aparte a datului destinului, a sensului derulării evenimentelor, atât la nivelul rațiunii, cât și la cel al intuiției. Luciditatea pătrunzătoare a celor din

neamul Buendía le permitea să pătrundă sensul lucrurilor dincolo de aparențele ce sustrag. Descendenții spiței neamului cu o frenezie debordantă erau tentați de misterul pergamentelor ce se cereau a fi descifrate. Pe parcursul vieții, personajele cunosc dezvăluiri tainice ale adevărului sacru. Prin natura firii lor, Buendía sunt marcați de setea de adevăr, primordial și iubire. Dar la baza oricărei operații cognitive se află depozitul memoriei, cu a cărui material se lucrează. Adevăratele fișiere cibernetice le găsim în natura structurii umane, și nu în tehnologiile extramoderne. Pe lângă ținerea de minte a factualului, descoperim că mai există o memorie ereditară ce transmite date din generație în generație; se află o memorie genetică, care reține virtuțile și viciile seminției; se găsește o memorie a eticii valorilor universale – sistem ce are funcție structurant-geneziacă. De asemenea, înțelegem că funcționează o memorie a noosferei ce păstrează întregul arsenal cognitiv al omenirii din toate timpurile, la care doar cei cu o deschidere specială pot accede.

Ofertele de a lucra cu potențialul creierului deschid experiențe neordinare precum sentimentul déjà vu, previziunea, amintirile circulare etc. Pe de altă parte, romanul relatează că acest dar poate fi și confiscat. Astfel, personajele trec prin unele ipostaze patologice ale creierului, spre exemplu, pierderea memoriei. Se uită nu doar de obiecte și utilizarea acestora, ci se pierde osia valorilor, falsul se ia drept adevăr, lumea devine consumatoare de surogaturi, kitsch-ul e ridicat la nivel de model.

Colonelul Aureliano Buendía, a cărui activitate bulversantă este tratată cu ardoare în prima jumătate a romanului și cu a cărui nume este denumită o stradă din Macondo, în cele din urmă, este considerat o ficțiune, o creatură imaginară. Oare nu este și aceasta o variantă a efectului Mandela? Cum este posibil ca o figură istorică să fie eclipsată și coborâtă la nivel de născocire copilărească? Oamenii din Macondo nu doar că nu își mai aminteau de întreprinderile colonelului, ci negau existența lui. Un sat întreg șterge din memorie pe fiul întemeietorului acestei localități, care este și el extrem de

întreprinzător. Se șterge conștiința descendenței, se estompează simțul istoricității, se pulverizează ideea identității și comuniunii entităților umane.

Totuși, punctul culminant al ilustrării *efectului Mandela*, în romanul *Un veac de singurătată*, cu sens de dirijare a mentalității colective, îl întâlnim în masacrul de la gară. Se declanșaseră greva generală a muncitorilor de pe plantațiile bananiere. Peste trei mii de protestatari s-au adunat în piața gării pentru a-și revendica drepturile. Conform decretului Comandantului Civil și Militar al provinciei, s-a ordonat armatei să tragă în mulțime din mitralieră. La cinci minute după avertisment, toți erau la pământ. Singurul supraviețuitor dintre cei de la gară a fost José Arcadio al Doilea, care, când și-a revenit, și-a dat seama că toate cadavrele au fost încărcate ordonat în două sute de vagoane, așa precum se transportau ciorchinii de banane, spre a le arunca în mare ca și marfa de rebut. Erau mai mulți de trei mii: bărbați, femei, copii. A sărit din tren și s-a pornit în sens opus, în direcția satului. Apoi a început o ploaie torențială, programată, probabil, pentru a șterge urmele sacrificiului uman, care a durat patru ani, unsprezece luni și două zile. În drum spre casă, pe unde făcea popasuri, lui José Arcadio al Doilea i se spunea că pe aici nu au fost morți încă de pe timpul colonelului Aureliano Buendía. Nici acei de-ai casei nu-l credeau, când le relata alarmant despre numărul colosal de victime. Versiunea oficială susținea că nu au fost morți, iar muncitorii mulțumiți de revendicări s-au întors pașnic la familiile lor. Chiar rudelor decedaților, care asaltau biroul statului major, li se spunea că Macondo este un sat fericit și aici nu s-a întâmplat nimic. E o memorie falsă sau e farsă dejuată iscusit? Hai lasă, organele de guvernământ au lucrat după scenariu, dar locuitorii satului, ce s-a întâmplat cu memoria acestora, nici bubuiturile tunurilor nu s-au auzit și oamenii s-au evaporat? Dar efectul Mandela reflectă o forță magică de reglare a memoriei colective, astfel încât minciuna și adevărul își schimbă locurile. Martorii oculari nu mai sunt crezuți, iar versiunea pregătită este primită ca atare. Nu doar memoria unui

individ, ci a unei colectivități, imperceptibil, se redactează. Se rescrie nu doar istoria oficială, ci amintirea colectivă, fără a bănuși că ei înșiși au trăit o altă realitate, pe care au uitat-o și s-a șters pentru totdeauna din memoria acestora. Da, acest fenomen enigmatic, în care o colectivitate întregă susține altceva decât realitatea prin care a trecut, a fost numit efectul Mandela. Poate și există lumi paralele, poate există polisemia receptării realității, dar în cazul de față e vorba de înlocuirea memoriei experienței trăite printr-un alt pachet de date. Acest fapt presupune promovarea unor amintiri fabricate, este o inducere externă, astfel, putem face concluzia, că poate întâlni și rezistența apărării. Demnitatea identității, menținerea legăturii cu sursa creatoare și curajul rezistenței – constituie pilonii supraviețuirii ființei umane.

Același José Arcadio al Doilea este urmărit de către oficiali, ca singurul martor al celor întâmplate, și în odaia mistică a lui Melchiade, Aureliano al Doilea și Santa Sofia de la Piedad îl urmăreau, iar ofițerul îl fixară fără să-l vadă, căci îl privea din perspectiva trecutului, cu ochii colonelului Aureliano Buendía. O fi și acesta un *efect Mandela*? Coexistența fizică a personajelor nu este un impediment în a trăi în secvențe temporale diferite.

Pe lângă diferitele aspecte ale temei transrealului, scriitorul columbian Gabriel García Márquez, deosebit de ingenios elucidează *efectul Mandela*, până a fi teoretizat ca fenomen în spectrul psihologiei.

Un scriitor adevărat trăiește nu doar în lumea ficțiunii, ci și relevă realități socio-culturale ale contemporaneității sale. El este un exponent al cronotopului ființării sale, de aceea, darul artistic nu poate să-l evite.

Cât privește *efectul Mandela* în varianta modelării mentalității, urmează să ne păstrăm verticalitatea asimilării informației și să înțelegem că, chiar dacă toată lumea susține un fapt, acesta nu este un argument al adevărului.

Observăm că *efectul Mandela* se extinde mai în toate domeniile activității umane: la nivelul credințelor și ideilor religioase, la nivel etico-moral, la nivel artistic, științific etc. Putem constata cu stupoare că creierul uman poate fi reformatat, memoria poate fi redactată, un text anterior poate fi șters, rescris sau poate fi înscrisă o informație total nouă, depinde de scopul manipulării.

Efectul Mandela relevă și noile corectări în matrița lumii, important e să ne păstrăm luciditatea și vigilența asimilării informației.

Să nu uităm că la temelia sistemului cibernetic totuși se află forța supremă a universului – Iubirea.

Bibliografie

1. García Márquez, Gabriel, *Un veac de singurătate*, RAO International Publishing Company, aprilie 1995.
2. <https://www.efemeride.ro/efectul-mandela-amintiri-colective-din-universuri-paralele/> Efectul Mandela, amintiri colective din universuri paralele.
3. https://ro.wikipedia.org/wiki/Nelson_Mandela Nelson Mandela.
4. <https://magnet.xataka.com/en-diez-minutos/el-efecto-mandela-o-como-la-sociedad-recuerda-momentos-que-en-realidad-nunca-han-ocurrido> El Efecto Mandela: o cómo la sociedad recuerda momentos que en realidad nunca han ocurrido.

VALENȚELE COMENTARIULUI SOCIOCULTURAL ÎN RECEPTAREA TEXTULUI ÎN ȘCOALĂ

Olga BOZ, dr., conf. univ.

Summary

This article treats a delicate issue with reference to the stages of receiving literary text in school and presents issues that are neglected or omitted in the teacher's daily work. The proposed activities, with the status of recommendations, would lead to an improvement of the given situation and an efficient comprehension of the literary text in school.